

ÜLLE TAMM – 60

Eesti Taimekasvatuse Instituudi vanemteadur Ülle Tamm sündis 4. jaanuaril 1959. aastal Jõgeval teraviljade sordiaretajate Ivi ja Hans Kiiütsi perre esimese lapsena. Koolihariduse omandas Jõgeva I Keskkoolis (lõpetas 1977) ja Tartu Riiklikus Ülikoolis (1977–1982), kus õppis bioloog-botaaniku erialal. 1982. a asus ta tööle Jõgeva Sordiaretusjaama, mis nüüd ümbernimetamiste järel kannab nimetust Eesti Taimekasvatuse Instituut. Oli aastatel 1982–1985 algseemnekasvatuse agronoom, edasi nooremteadur (1985–1996), teadur (1996–2013) ja aastast 2014 vanemteadur. Tema tegevusala instituudis on oma vanemate töö jätkamine – teraviljade (peamiselt odra) sordiaretus. Aastatel 1993–1997 jätkas Ülle Tamm õpinguid Eesti Põllumajandus-ülikoolis magistrantuuris. Magistritöö teemal: "Nõuded õlleodrale ja kasvatamiseks sobivad sordid" (juhendaja H. Kiiüts) kaitses 1997. a ja talle omistati teadusmagistri kraad. Ühena vähestest magistritest on Ülle Tamm oma magistritöö publitseerinud ka raamatuna "Õlleoder: kvaliteet ja sordid" (Jõgeva, 1998, 59 lk). Aastatel 1999–2003 järgnesid õpingud Eesti Põllumajandus-ülikoolis doktorantuuris, mis päädis väitekirja kaitsmisega 2003. a teemal "Geneetilised ressursid õlleodra aretamisel" (juhendajad E. Lauk ja H. Kiiüts).

Sordiaretus on protsess, kus tulemuseni jõudmiseks kulub aastaid. Tühjalt kohalt uue inimesena alustada on keerukas, sest teadustöö hindamiskriteeriumid ei võimalda kümmekond aastat töötada nii, et sul atesteerijatele tulemust ette näidata ei ole. Lihtsam on, kui staažika aretaja kõrval saab 5 aastat töötada noorem inimene, edaspidi selle töö jätkaja. Lisaks edasiantavale kogemusele päriks ta ka aretusprotsessis pooleli oleva materjali. Just nii lülitis sujuvalt oma vanemate töösse Ülle Tamm ja see osutus väga edukaks. Pikaajalise töö (ka koostöö) tulemusena on nüüdseks aretatud ja tootmisse jõudnud järgmised odrasordid: 'Teele' (1996), 'Anni' (1998), 'Roosi' (2000), 'Leeni' (2006), 'Viire' (2006), 'Maali' (2010), 'Tuuli' (2018) ja kaerasort 'Kusta' (2017).

Tänapäeva teaduse napp rahastamine ja teadurkonna kokkukuivamine on põhjustanud olukorra, kus iga sordiaretaja peab põhitöö kõrvalt tegelema veel muude projektidega. Ülle Tamm on osalenud mitmetes rahvusvahelistes ja Eesti teadusprojektides täitjana või projektijuhina. EL ERA-NET CORE ORGANIC projekti "Mahesordiaretus geneetilise mitmekesisuse suurendamiseks" (2013–2015) raames viis ta läbi katseid odra mahesortide aretamiseks sobivate genotüüpide leidmiseks. Ülle Tamm oli Euroopa Sotsiaalfondi projekti (2014–2016) juht, mille eesmärkide täitmiseks uuriti kaera ja odra väärtust dieettoiduna. Käesolevast aastast alustab ta täitjana tööd uues odra

sordiaretusega seotud EL ERA-NET projektis BARISTA.

Rahvusvaheliste teadusprojektide kõrval on Ülle Tamm osalenud ja osaleb ka praegu mitmetes Eesti teadusprojektides. Tal on hea koostöö Tartu Ülikooli bioloogidega. Ü. Tamm osaleb Tartu Ülikooli ökoloogia ja maateaduste instituudi uurimistöös "Grupivaliku kasutamine teraviljade sordiaretuses" (2017–2019), mida juhib professor Kristjan Zobel. Ta on täitjaks ka Tartu Ülikooli tehnoloogiainstituudi teadusprojektis "Abtsiishappe märkamise ja signaliseerimise raja detailne funktsioneerimine õhulõhe sulgrakkudes" (2016–2019), mille juhiks on professor Hannes Kollist. Ülle Tamm on olnud ja on ka jätkuvalt täitjaks mitmetes Eesti rakendusuringute projektides. Praegu on täitmisel Maaeluministeeriumi rakendusuringute programmi projekt "Mahepõllumajanduses Eestis kasutamiseks sobivad sordid" (2016–2020).

Ülle Tamm on katseandmetele tuginedes avaldanud trüki üle 100 publikatsiooni. Lisaks teadurilt nõutavatele ingliskeelsetele kirjutistele rahvusvahelistes väljaannetes on ta avaldanud oma töid eesti keeles ka põllumehele kättesaadavates väljaannetes nagu kogumikud "Agronoomia", "Maamajandus", "Mahepõllumajanduse leht" jne. Oma ala tunnustatud, autoriteetse spetsialistina on ta hinnatud esineja tootjatele korraldatavatel õppe- ja põllupäevadel.

Ülle Tamm osales liikmena Euroopa Õlleodra Konventsiooni töös. 1998. aastast on ta Akadeemilise Põllumajanduse Seltsi liige, pälvinud 1999. aastal ka noorteadlase aastapremia.

Ülle Tamme hobideks on loodusmatkad, aiatöö, ravimtaimede kasvatamine ja jooga. Nüüd, kus tema enda kõigil kolmel lapsel on ülikoolidiplomid taskus, on lisandunud juba ka vanaema roll.

Ülle Tamm on ise oma vanemate järel teise põlvkonna teadlane-sordiaretaja. Teadlase elukutse on valinud ka tema tütar Inga Hiiesalu, kes nagu emagi, õppis Tartu Ülikoolis bioloogiat. Inga jätkas õpinguid samas valdkonnas magistrantuuris ja doktorantuuris. Kaitses doktorikraadi botaanika ja ökoloogia erialal 2012. aastal. Ta on kasutanud tänapäevaseid võimalusi ja täiendanud oma teadmisi külalisteaduri ja -doktorandina Saksamaal Tübingeni Ülikoolis, Kanadas Regina Ülikoolis ning Tšehhi Teaduste Akadeemia juures. Niisuguse ettevalmistuse järel pole välistatud võimalus, et Ülle Tamme tütre Ingast saab kord tema töö jätkaja – oleks siis meil Jõgeval kolmanda põlve odra sordiaretaja.

Õnnelikke leide aretusaedades! Juubeliõnnitlused töökaaslastelt!

Ants Bender